

מהגליל לביירות:

סיפורה של מלחמת לבנון הראשונה

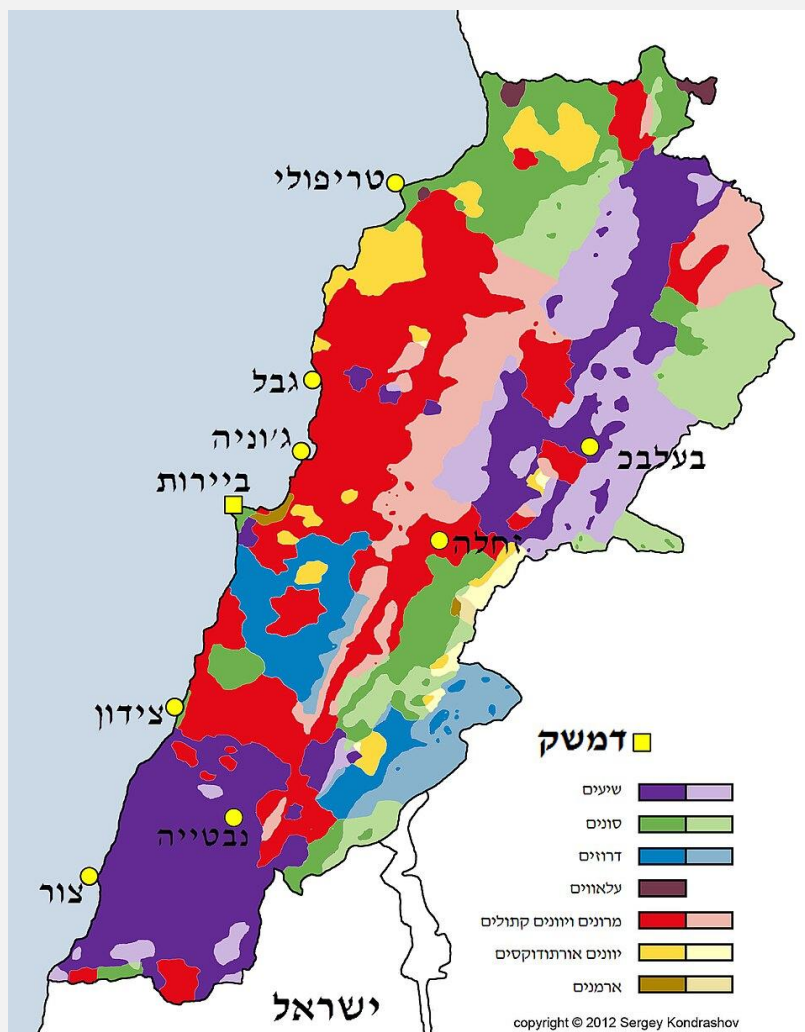
נכתב על ידי ד"ר אדי בן זאב

2026

שורשי המדינה הלבנונית: המנדט הצרפתי והעצמאות

לאחר מלחמת העולם הראשונה והתמוטטות האימפריה העות'מאנית עבר אזור סוריה ולבנון לשליטת המעצמות האירופיות. במסגרת החלטות חבר הלאומים בראשית שנות ה-20 של המאה ה-20 קיבלה צרפת מנדט על סוריה ולבנון, ובאותה שנה הכריזו הצרפתים על הקמת "לבנון הגדולה" (Grand Liban). המדינה החדשה כללה את אזור הר הלבנון, שבו חיו בעיקר נוצרים מרוניים, אך גם אזורים נוספים שבהם חיו מוסלמים, וכך נוצרה מדינה בעלת אוכלוסייה מגוונת מבחינה דתית ועדתית.

במהלך תקופת המנדט הצרפתי (1923–1943) עיצבו הצרפתים את המערכת הפוליטית בלבנון ועודדו את מעמדה של העדה המרונית, שהייתה בעלת קשרים היסטוריים עם צרפת. בשנת 1943 קיבלה לבנון את עצמאותה, ונקבע בה הסדר פוליטי המבוסס על חלוקה עדתית של מוקדי השלטון בין הקבוצות הדתיות השונות. הסדר זה נועד לשמור על איזון בין העדות, אך גם יצר מתחים פוליטיים וחברתיים שליוו את המדינה לאורך השנים.

מצבה הדמוגרפי של לבנון

המפקד הרשמי האחרון בלבנון נערך בשנת 1932, ובו נמצא כי הנוצרים מהווים רוב יחסי באוכלוסייה. על בסיס נתונים אלה עוצבה המערכת הפוליטית בלבנון במסגרת "האמנה הלאומית" (1943), שקבעה חלוקה עדתית של מוקדי השלטון: נשיא המדינה יהיה נוצרי מרוני, ראש הממשלה מוסלמי סוני ויושב ראש הפרלמנט מוסלמי שיעי, וכן נקבע יחס ייצוג של 6:5 לטובת הנוצרים בפרלמנט. אולם במהלך העשורים שלאחר מכן חלו שינויים דמוגרפיים משמעותיים: שיעור המוסלמים, ובמיוחד השיעים, גדל בהתמדה, בעוד חלקם היחסי של הנוצרים באוכלוסייה ירד. לצד זאת נוספו למדינה גם פליטים פלסטינים רבים, בעיקר לאחר מלחמת העצמאות (1948) ולאחר אירועי "ספטמבר השחור" בירדן בשנת 1970. שינויים אלה ערערו את האיזון שעליו התבססה המערכת הפוליטית והעמיקו את המתח בין העדות בלבנון, דבר שתורם לחוסר היציבות שהוביל למלחמת האזרחים בלבנון (1975) ולמציאות המורכבת ששררה במדינה ערב מלחמת לבנון הראשונה.

מלחמת לבנון הראשונה

מלחמת לבנון הראשונה, שנפתחה ביוני 1982 תחת השם מבצע "שלום הגליל", הייתה אחת המלחמות המורכבות והשנויות במחלוקת בתולדות מדינת ישראל. המלחמה פרצה על רקע מציאות ביטחונית מתמשכת בצפון הארץ, שבה פעלו ארגוני טרור משטח לבנון וביצעו ירי ופיגועים נגד יישובי הגליל. לצד זאת, מלחמת האזרחים בלבנון והמעורבות של גורמים אזוריים ובינלאומיים יצרו מציאות פוליטית וצבאית סבוכה, שהשפיעה על החלטת ממשלת ישראל לצאת למבצע.

מטרת המבצע המוצהרת הייתה להרחיק את כוחות הטרור מגבול הצפון וליצור מציאות ביטחונית חדשה שתאפשר לתושבי הגליל

נוצרים מרונים

הנוצרים המרונים הם אחת העדות המרכזיות בלבנון ושוייכים לכנסייה מזרחית קתולית המקיימת קשר עם הכנסייה הקתולית ברומא. רוב בני העדה המרונית הם דוברי ערבית ומשולבים במרחב התרבותי הערבי, אם כי זהותם מורכבת, ויש המדגישים זהות לבנונית ייחודית ואף זיקה לשורשים קדומים באזור. לאורך השנים היו המרונים קבוצה בעלת השפעה פוליטית רבה במדינה, ובמסגרת ההסדר העדתי בלבנון נקבע כי נשיא המדינה יהיה מרוני. רבים מבני העדה התגוררו בהר הלבנון ובאזורים נוספים במדינה, והם מילאו תפקיד חשוב בפוליטיקה ובמאבקים הפנימיים בלבנון במהלך המאה ה-20.

חיים בשקט ובביטחון. במהלך המלחמה התרחבה הפעילות הצבאית מעבר למטרותיה הראשוניות והגיעה עד לביירות (בירת לבנון). המלחמה עוררה ויכוחים ציבוריים ופוליטיים רחבים בישראל והייתה לה השפעה עמוקה על החברה הישראלית ועל מעורבותה של ישראל בלבנון בשנים שלאחר מכן.

הגורמים וההתפתחויות שהובילו למלחמת לבנון הראשונה

מזירת משנה למוקד אסטרטגי

עד סוף שנות ה-60, לבנון נחשבה בעיני ישראל לזירה משנית בחשיבותה. אולם, החל משנות ה-70 וה-80, עבר מעמדה של לבנון שינוי דרמטי בתפיסת הביטחון הישראלית. היא הפכה למוקד אסטרטגי מרכזי בשל שילוב של שלושה גורמים: התבססות הטרור הפלסטיני, המעורבות הסורית הגוברת, ושאיפותיה של ישראל לעצב מחדש את המרחב המדיני-ביטחוני באזור.

מורכבות עדתית, דתית ופוליטית – מפגש אינטרסים

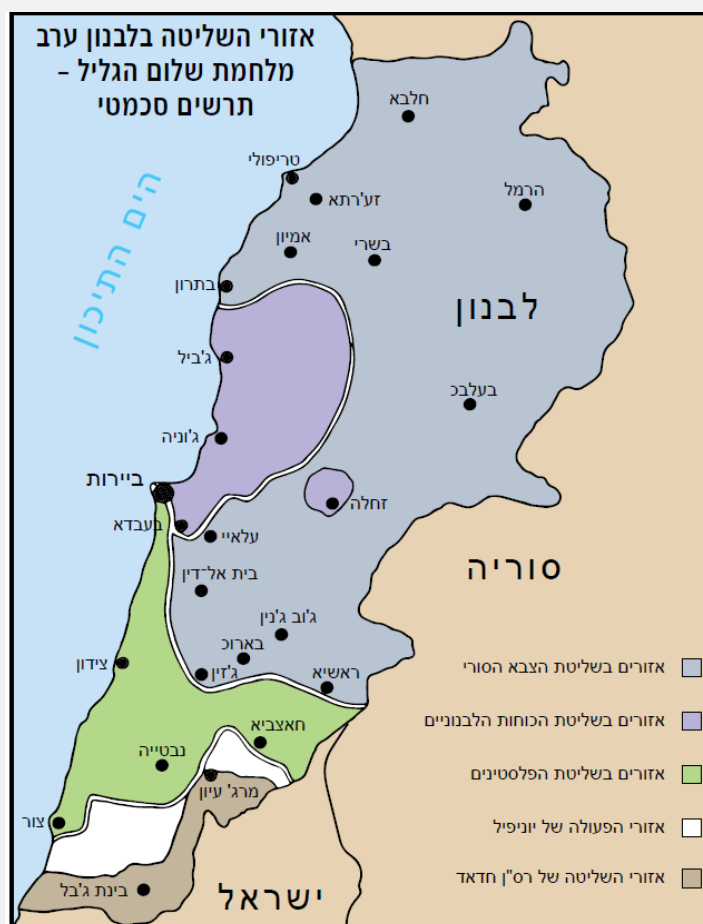
התבוננו במפה:

מה ניתן ללמוד מהמפה על מצבה הפוליטי והביטחוני של לבנון ערב מלחמת שלום הגליל?

המפה מציגה מספר אזורי שליטה של גורמים שונים בלבנון. כיצד פיצול זה עשוי להשפיע על יציבותה של המדינה? אזורי השליטה של הכוחות הפלסטיניים נמצאים בעיקר בדרום לבנון. כיצד מיקום זה עשוי להסביר את מעורבותה של ישראל באזור?

שערו כיצד המצב המוצג במפה עשוי להשפיע על חיי האזרחים בלבנון בתקופה זו.

אילו שיקולים ביטחוניים או מדיניים יש לקחת בחשבון לפני קבלת החלטה על פעולה צבאית בלבנון?

המפה מתוך: מלחמת שלום הגליל: מפות ומבצעים

שאלות לניתוח התרשים:

מה ניתן ללמוד מהתרשים על מאפייני הסכסוך באזור?

אחד השלבים מתואר כ"חציית סף מבחינת פעילות הטרור". מה משמעותו של מושג זה וכיצד הוא עשוי להשפיע על קבלת החלטות מדיניות וצבאיות? אילו גורמים נוספים, שאינם מופיעים בתרשים, עשויים היו להשפיע על התפתחות האירועים שהובילו למלחמה?

מתוך: איל לוי ודן נאור, "בין מלחמת ייש ברירה" לרציפות תפיסת הביטחון, "עמ" 119.

איום הטרור: היווצרות ה"פתחלנד"

החל מסוף שנות ה-60, הפכה לבנון לבסיס הפעולה המרכזי של ארגוני הטרור הפלסטיניים נגד ישראל, ובראשם אש"ף. ארגונים אלו הקימו בדרום לבנון ישות עצמאית למחצה שכונתה בישראל "פתחלנד" – מעין "מדינה בתוך מדינה". מציאות זו נתפסה בישראל כאיום משמעותי, הן בשל חדירות מחבלים לשטח ישראל והן בשל ירי קטיושות וארטילריה לעבר יישובי הצפון (כפי שאירע ביולי 1981). הפגיעה המתמשכת בעורף שיבשה את חיי התושבים בגליל והובילה לעזיבת תושבים.

שינוי דפוס התגובה: בתחילה, ישראל נקטה מדיניות של הרתעה ופעולות מוגבלות (פשיטות ומבצע ליטני). אולם, עם הזמן התגבשה ההבנה כי צעדים אלו אינם מספיקים, וכי נדרש "טיפול שורש" צבאי לחיסול תשתיות אש"ף ולהרחקת האיום מיישובי הצפון.

הזירה הסורית: שחיקת "הקווים האדומים"
במקביל לאיום הפלסטיני, לבנון הפכה לזירת חיכוך ישירה מול סוריה. בשנת 1976 התגבשו הבנות ו"קווים אדומים" שמנעו את ירידת הכוחות הסוריים לדרום לבנון. אולם, הבנות אלו קרסו בשנת 1981 בעקבות "משבר הטילים", שבו הכניסה סוריה טילי קרקע-אוויר לבקעת הלבנון. צעד זה נתפס בישראל כפגיעה בחופש הפעולה האווירי וכשינוי כללי המשחק. אירוע זה היה זרז מרכזי להרחבת מטרות מלחמת לבנון הראשונה (1982) כך שיכללו גם פגיעה בכוח הצבאי הסורי.

אש"ף ופתחלנד

אש"ף (הארגון לשחרור פלסטין) הוקם בשנת 1964 כארגון גג של תנועות לאומיות פלסטיניות שמטרתו הייתה להוביל את המאבק להקמת מדינה פלסטינית. החל מסוף שנות ה-60, ובעיקר לאחר השתלטות תנועת פת"ח בראשות יאסר ערפאת על הנהגת הארגון, הפך אש"ף לגורם המרכזי בתנועה הלאומית הפלסטינית ולשחקן חשוב בזירה האזורית. אש"ף עשה לאורך השנים שימוש גם בפעולות טרור ופיגועים נגד אזרחים וחיילים ישראלים כחלק מן המאבק הלאומי הפלסטיני. לאחר גירוש כוחות אש"ף מירדן בעקבות אירועי "ספטמבר השחור" (1970), עברו רבים מלוחמי הארגון לדרום לבנון. באזור זה הקים הארגון בסיסי פעולה צבאיים ויצר למעשה אזור שליטה שכונה בישראל **"פתחלנד"**. משטח זה פעלו כוחות אש"ף נגד ישראל, בעיקר באמצעות ירי ופיגועים לעבר יישובי הצפון, דבר שהגביר את המתחים בגבול והיה אחד הגורמים להסלמה בין ישראל לארגונים הפלסטיניים בלבנון.

הניסיון לעצב מציאות חדשה ("הקונספציה")

שינוי מהותי בתפיסת הביטחון התרחש עם המעבר ממדיניות "סיוע לנוצרים לעזור לעצמם" (דוקטרינת רבין) למדיניות התקפית ושאפתנית יותר בהובלת ממשלת בגין ושר הביטחון אריאל שרון. התפיסה החדשה, שגובשה בשיתוף המוסד, גרסה כי ניתן להקים בלבנון שלטון נוצרי חזק בראשות בשיר ג'ומייל, שיחתום על הסכם שלום עם ישראל.

כישלון הקונספציה: בדיעבד, תפיסה זו התבררה כמוטעית. הנוצרים בלבנון היו מיעוט דמוגרפי שנשען על סיוע חיצוני ולא יכול היה לכפות שלטון יציב מול הרוב המוסלמי וההשפעה הסורית. אף על פי שהמודיעין הצבאי (אמ"ן) העריך בספקנות את יכולתם של הנוצרים לממש חזון זה, עמדתו נדחקה הצידה בתהליך קבלת ההחלטות.

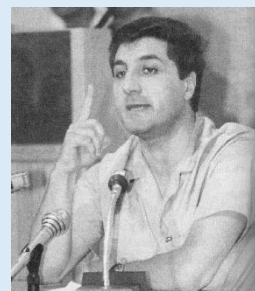
התפכחות: מרצות הביטחון ועד נסיגת צה"ל

לאחר רצח בשיר ג'ומייל וכישלון הניסיון לכונן הסכם שלום, הצטמצמו מטרותיה של ישראל בלבנון:

1. זניחת היומרה המדינית: ישראל הבינה שלא ניתן לכפות שינוי מדיני עמוק באמצעות כוח צבאי בלבד.
2. התמקדות בביטחון שוטף: צה"ל נותר בלבנון ככוח שיטור בתוך מלחמת אזרחים סבוכה, במטרה להגן פיזית על יישובי הצפון.
3. עליית חיזבאללה: את מקומו של אש"ף כאויב המרכזי תפס ארגון חיזבאללה, שפעל בחסות איראנית. ישראל נאלצה להתמודד עם מלחמת גרילה ושחיקה מתמשכת ברצועת הביטחון, ללא אופק להסדר מדיני.

בשיר ג'ומייל (1947 – 1982)

בשיר ג'ומייל היה מנהיג נוצרי-מרוני בלבנון ומפקד מיליצית הכוחות הלבנוניים במהלך מלחמת האזרחים בלבנון. בשנת 1982 נבחר לנשיא לבנון, אך נרצח זמן קצר לאחר בחירתו בפיגוע בביירות, לפני שהספיק להיכנס לתפקידו.

התמונה מתוך ויקיפדיה

תהליך דינמי של שינוי מטרות

ניתן לראות את התקופה שבין שנות ה-70 לשנות ה-90 כתהליך בעל שלושה שלבים בהתייחסות הישראלית ללבנון:

שלב א': לבנון כבסיס טרור שיש לנטרל צבאית.

שלב ב': לבנון כהזדמנות אסטרטגית לעיצוב "מזרח תיכון חדש" באמצעות בריתות פוליטיות.

שלב ג': חזרה למטרות ביטחוניות מצומצמות וניהול סיכונים מול מלחמת התשה, מתוך הבנת מגבלות הכוח.

חיזבאללה

חיזבאללה (מפלגת האל) הוא ארגון שיעי בלבנון שהוקם בשנת 1982 במהלך מלחמת לבנון הראשונה, בסיוע ובהשראה של איראן. הארגון הציג את עצמו ככוח התנגדות לנוכחות הישראלית בדרום לבנון ופעל נגד צה"ל וצבא דרום לבנון באמצעות לחימה גרילה ופיגועים. עם השנים הפך חיזבאללה לגורם מרכזי בזירה הפוליטית והצבאית בלבנון. בין מנהיגיו הבולטים היו עבאס מוסאווי, שחוסל על ידי ישראל בשנת 1992, ומחליפו חסן נסראללה, שהנהיג את הארגון במשך שנים רבות וחוסל גם כן על ידי ישראל בשנת 2024.

דגל חיזבאללה

משמעות הדגל: דגל חיזבאללה הוא דגל

צהוב שעליו סמל ירוק. הסמל כולל את שם הארגון בערבית "חזב אללה" (מפלגת אללה) ומעליו רובה מורס המסמל את רעיון המאבק המזוין. על הסמל מופיעה הסיסמה הלקוחה מן הקוראן: "רק עדת אללה הם המנצחים", המבטאת את תפיסת הארגון כי מאבקו הוא בעל הצדקה דתית. הלוגו עצמו מעוצב בהשראת דגל משמרות

המהפכה האסלאמית של איראן, דבר המשקף את הזיקה האידאולוגית והפוליטית בין הארגון לבין איראן. בתחתית הסמל מופיעה הכתובת: "ההתנגדות האסלאמית בלבנון", המגדירה את חיזבאללה כתנועת התנגדות הפועלת בשם האסלאם בלבנון.

בדרך למלחמה

לבנון היא מדינה מורכבת שמצבה הפנימי היה בין גורמי עומק לפרוץ המלחמה.

התבססות ארגוני הטרור הפלסטיניים בלבנון – "מדינה בתוך מדינה"

הגורם המרכזי שהוביל למלחמה היה הפיכתה של לבנון, מסוף שנות ה-60, לזירת הפעילות העיקרית של ארגוני הטרור הפלסטיניים. תהליך זה התעצם לאחר אירועי "ספטמבר השחור" (1970) וגירוש הארגונים מירדן, שהביאו להעברת מרכז הכובד הארגוני, הצבאי והמדיני של אש"ף ללבנון.

ארגוני המחבלים הקימו בלבנון תשתית רחבת היקף שנהנתה מאוטונומיה כמעט מלאה, וכונתה במקורות הישראליים "מדינה בתוך מדינה". ערב המלחמה הוערך כוחם בכ-15,000 לוחמים, המצוידים בטנקים, ארטילריה, משגרי רקטות ונשק נ"מ. ארגון הפת"ח היה הדומיננטי מבין הארגונים. שליטתם השתרעה על אזורים נרחבים בדרום לבנון – שכונו בישראל "פתחלנד" – וכן על מחנות הפליטים לאורך רצועת החוף ועד ביירות.

ספטמבר השחור

ספטמבר השחור הוא הכינוי לעימותים האלימים שהתרחשו בירדן בשנת 1970 בין שלטונו של המלך חוסיין לבין ארגוני אש"ף שפעלו במדינה. לאחר חודשים של מתיחות ולחימה פעל הצבא הירדני לדיכוי הארגונים הפלסטיניים ולסילוקם מהמדינה. בעקבות האירועים גורשו רבים מאנשי אש"ף מירדן, וחלק גדול מהם עבר לפעול מלבנון. בעקבות האירועים הוקם גם ארגון מחתרתי בשם "ספטמבר השחור", שהיה קשור לאש"ף וביצע פעולות טרור נגד יעדים ישראלים, ובהן גם הפיגוע באולימפיאדת מינכן בשנת 1972 (רצח 11 ספורטאים ומאמנים ישראלים).

ynet

ספטמבר השחור

ארגונים פלסטיניים
(תחת המסגרת של אש"ף)

צבא
ירדן

תאריך סיום
28 בספטמבר 1970
(תאריך רשמי, בפועל הקרבות
נמשכו עד יולי 1971)

תאריך התחלה
1 בספטמבר 1970

537 ירדנים הרוגים

3,400 פלסטינים הרוגים

3,400
(הערכות פלסטיניות)

20,000
(הערכות ישראליות)

2,500
(הערכות ירדניות)

ניצחון ירדני שביסס את שלטון השושלת האשמית, סילוק ארגוני הטרור ללבנון. הקמת ארגון הטרור "ספטמבר השחור" שביצע פעולות איבה רבות נגד ירדן וישראל.

התוצאה

במהלך שנות ה-70 ביצעו ארגוני המחבלים שורה של פיגועים קשים נגד ישראל, בהם הפיגוע באוטובוס הדמים, הטבח במעלות, הפיגוע במלון סבוי והפיגוע בנהריה. ביולי 1981 התרחשה הסלמה חמורה, שבמהלכה התנהלו חילופי אש ארטילריים כבדים במשך כשבועיים. המחבלים ירו רקטות וארטילריה לעבר יישובי הצפון, ובראשם קריית שמונה, דבר שגרם לשיבוש חמור של חיי האוכלוסייה בגליל ואף לנטישת תושבים.

בעקבות ההסלמה הושגה ביולי 1981 הפסקת אש בתיווך אמריקאי. עם זאת, הפסקה זו הייתה שברירית מלכתחילה, שכן כל אחד מן הצדדים פירש אותה באופן שונה: ישראל ראתה בה התחייבות להפסקת הטרור הפלסטיני בכל זירה,

פיגועים לאורך שנות ה-70 שיצאו מלבנון
לאורך שנות ה-70 יצאו מלבנון פיגועים רבים נגד ישראל. בין הבולטים שבהם היו הפיגוע במעלות (1974), שבו השתלטו מחבלים על בית ספר ורצחו תלמידים ומורים, הפיגוע במלון סבוי בתל אביב (1975) שבוצע בידי חוליה שהגיעה דרך הים מלבנון, ולבסוף פיגוע כביש החוף (1978) שבו נהרגו עשרות אזרחים ישראלים. אירועים אלה המחישו את השימוש בדרום לבנון כבסיס לפעילות טרור נגד ישראל והחריפו את המתרחות בגבול הצפון.

לרבות פיגועים בחו"ל, ואילו אש"ף טען כי ההפסקה חלה רק על הגבול עם לבנון. פער פרשני זה יצר מתיחות מתמדת והכשיר, מבחינת ישראל, תגובה צבאית לכל פיגוע שבוצע מחוץ ללבנון.

מלחמת האזרחים בלבנון והקשר עם המחנה הנוצרי

המצב הפנימי בלבנון היווה גורם מרכזי נוסף לחוסר היציבות האזורית ולאפשרות התבססותם של ארגוני הטרור. באפריל 1975 פרצה מלחמת אזרחים בין המחנה הנוצרי-מרוני לבין קואליציה של מוסלמים וארגוני מחבלים פלסטיניים. מלחמה זו הביאה להתמוטטות צבא לבנון והממשל המרכזי, ולפירוק בפועל של הריבונות הלבנונית.

בתוך מציאות זו נוצרה שותפות אינטרסים בין ישראל לבין המחנה הנוצרי, ובעיקר עם הפלגות בראשות בשיר ג'ומייל. הנהגת המחנה הנוצרי הציגה את מצבה כסכנה קיומית, וביקשה לגרור את ישראל למעורבות צבאית לטובתה. בישראל התפתחה תפיסה (לעיתים מכונה "קונספציה"), שלפיה מהלך צבאי רחב בלבנון יוכל לסלק את ארגוני המחבלים ואת ההשפעה הסורית, ולאפשר הקמת משטר נוצרי חזק שיחתום על הסכם שלום עם ישראל. תפיסה זו, אשר זוהתה בעיקר עם הדרג הביטחוני ובראשם שר הביטחון אריאל שרון, הפכה לאחד היעדים המרכזיים של המלחמה, גם אם לא נוסחה במפורש בהחלטת הממשלה.

המעורבות הסורית ו"משבר הטילים"

אינטרס סורי בלבנון

לסוריה היו אינטרסים פוליטיים וביטחוניים משמעותיים בלבנון. הנהגת סוריה ראתה בלבנון חלק מן המרחב ההיסטורי של "סוריה הגדולה", ולכן ביקשה לשמור על השפעה במדינה ולמנוע הקמת משטר עוין בגבולה המערבי. במהלך מלחמת האזרחים בלבנון (1975) התערבה סוריה צבאית במדינה, במטרה לחזק את מעמדה האזורי, להשפיע על מאזן הכוחות בין העדות והארגונים השונים, ולשמור על השפעתה בזירה הלבנונית.

מלחמת האזרחים בלבנון נוצלה על ידי סוריה להעמקת השפעתה ושליטתה במדינה. כבר בשנת 1976 הכניסה סוריה כוחות צבא ללבנון, וביססה בה נוכחות צבאית משמעותית. אף שנוצרו הבנות מוקדמות בין ישראל לסוריה באשר ל"קווים אדומים" שיגבילו את היקף המעורבות הסורית, הרי שבמהלך השנים נשחק הסטטוס-קוו. המתח הגיע לשיאו בשנת 1981. באפריל אותה שנה, בעקבות ניסיונות ישראלים לסייע לנוצרים בעיר זחלה והפלת שני מסוקים סוריים בידי חיל האוויר הישראלי, הציבה סוריה סוללות טילים נגד מטוסים

(טק"א) בבקעת הלבנון. צעד זה נתפס בישראל כשינוי מהותי של כללי המשחק וכאיום ישיר על חופש הפעולה האווירי של חיל האוויר. ערב המלחמה נערכו הכוחות הסוריים בלבנון במערך הגנה רב-שכבתי, שכלל כוחות שריון, ארטילריה ומערכי נ"מ מתקדמים.

מטוס צה"ל מעל נמל ביירות, מתוך : מלחמת שלום הגליל : מפות ומבצעים

העילה הישירה לפרוץ המלחמה

הזרז המיידי לפרוץ המלחמה היה ניסיון ההתנקשות בשגריר ישראל בבריטניה, **שלמה ארגוב**, בליל ה-3 ביוני 1982, שבוצע על ידי מחבלים פלסטינים. ישראל הגיבה בהפצצות יעדים בלבנון, ארגוני המחבלים השיבו בירי לעבר יישובי הצפון, וב-5 ביוני 1982 החליטה ממשלת ישראל לצאת למבצע "שלום הגליל", שהפך במהרה למלחמת לבנון הראשונה.

שלמה ארגוב (1929–2003)

היה דיפלומט ישראלי בכיר, דור שביעי למשפחת סלומון הירושלמית ולוחם פלמ"ח שנפצע במלחמת העצמאות. במהלך הקריירה שלו כיהן כשגריר ישראל במקסיקו, בהולנד ובבריטניה, אך שמו נקשר בעיקר לאירוע הטרגי ב-3 ביוני 1982, עת נורה בראשו בלונדון על ידי חוליית מחבלים מארגון אבו נידאל. ניסיון ההתנקשות, שהותיר את ארגוב משותק בארבע גפיו ומאושפז לשארית חייו, שימש כעילה המיידית ליציאת מדינת ישראל למבצע שלום הגליל (מלחמת לבנון הראשונה). ארגוב נפטר בשנת 2003 לאחר 21 שנות אשפוז, ולהנצחתו הוקמה תוכנית למנהיגות ודיפלומטיה באוניברסיטת רייכמן.

התמונה מתוך: ויקיפדיה

[illegible]

במוצאי שבת, 5 ביוני 1982, קיבלה ממשלת ישראל את ההחלטה הבאה :

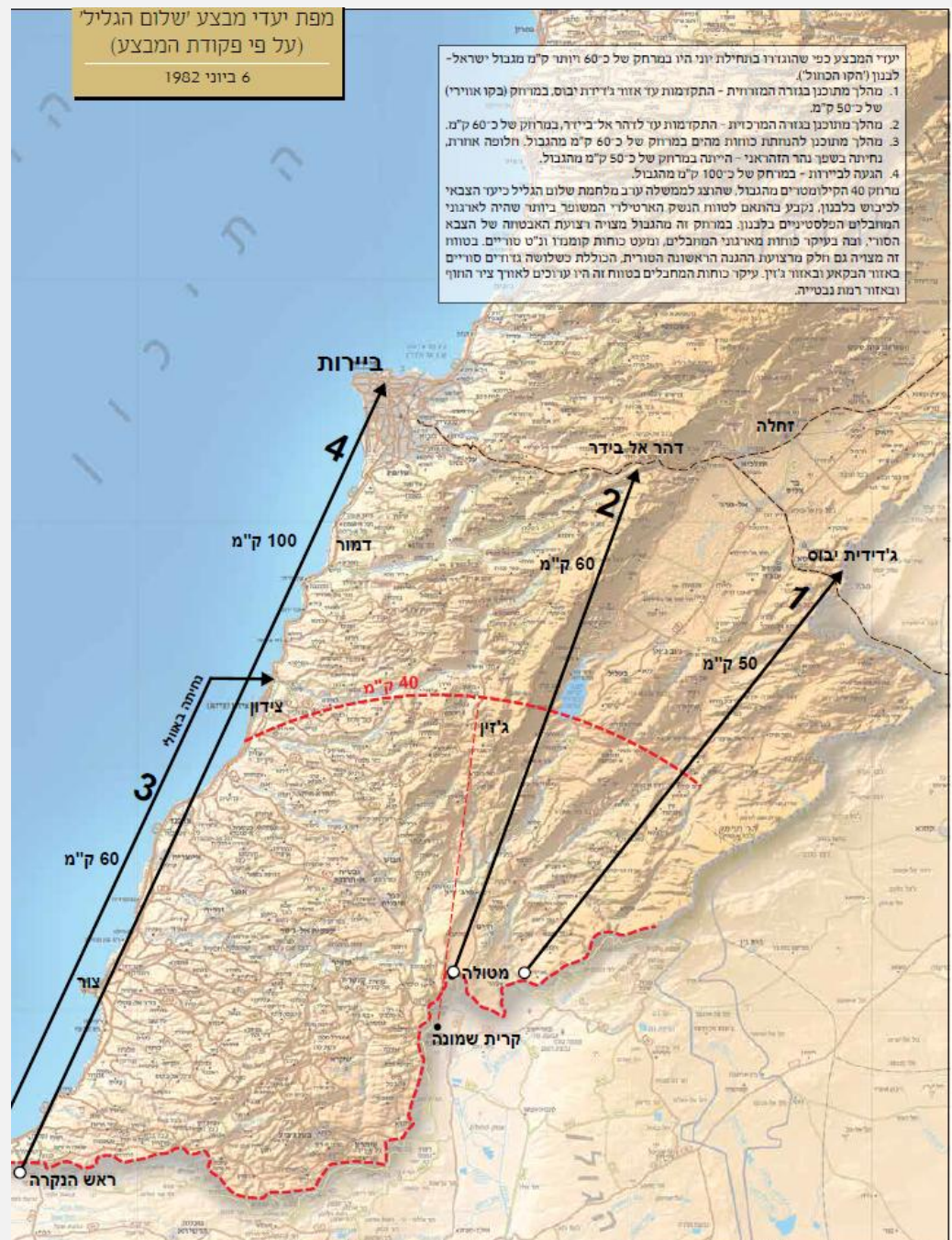
א. להטיל על צה"ל את המשימה להוציא את כל יישובי הגליל מטווח האש הטרוריסטים המרוכזים – הם, מפקדותיהם ובסיסיהם – בלבנון.

ב. שם המבצע – 'שלום הגליל'.

ג. בעת ביצוע החלטה זו אין לתקוף את הצבא הסורי, אלא אם הוא יתקוף את כוחותינו.

ד. מדינת ישראל מוסיפה לשאוף לחתימת חוזה שלום עם לבנון העצמאית תוך שמירת שלמותה הטריטוריאלית.

מתוך : שמעון גולן, "מלחמת שלום הגליל", י. ויץ, צ. צמרת, **העשור הרביעי** (ירושלים, 2016), עמ' 166.

המפה מתוך : **מלחמת שלום הגליל: מפות ומבצעים**

מהלך המלחמה

מלחמת לבנון הראשונה: מציוני דרך להסתבכות (1982–1983)

ניסיון ההתנקשות בשגריר שלמה ארגוב שימש כגפרור שהצית חבית חומר נפץ. חבית זו הורכבה מאיום מתמשך על יישובי הצפון, משחיקת ההרתעה הישראלית מול אש"ף וסוריה, ומרצון הנהגת ישראל לנצל את המצב בלבנון לעיצוב מחדש של המציאות הביטחונית והפוליטית באזור. שילובם של גורמים אלה הוביל להחלטה על יציאה למבצע "שלום הגליל" ולפרוץ מלחמת לבנון הראשונה.

ממבצע מוגבל למלחמה

מבצע שלום הגליל

מבצע "שלום הגליל" החל ביוני 1982, כאשר צה"ל נכנס ללבנון במטרה להרחיק את כוחות אש"ף מגבול הצפון ולמנוע ירי ופיגועים לעבר יישובי הגליל. במהלך המבצע התקדמו כוחות צה"ל עמוק לתוך לבנון והגיעו עד לביירות. הלחימה נמשכה מספר חודשים והייתה חלק ממלחמת לבנון הראשונה, שהשפיעה על הזירה הפוליטית והצבאית בלבנון ועל החברה הישראלית.

היסטוריונים מחלקים את מלחמת לבנון הראשונה (מבצע "שלום הגליל") לשלושה שלבים עיקריים: שלב ההתקדמות המהירה והלחימה בעצימות גבוהה בראשית המלחמה (6 – 13 ביוני 1982), שלב המצור על ביירות והלחימה האיטית בדרך אליה שנמשך עד סוף אוגוסט 1982, ולבסוף שלב הכניסה למערב ביירות והיציאה ממנה בספטמבר 1982. המלחמה נפתחה ב-6 ביוני 1982, בעקבות ניסיון ההתנקשות

בשגריר ישראל בלונדון, שלמה ארגוב, והירי הארטילרי על יישובי הצפון. כבר בימיה הראשונים פעל צה"ל בשלוש גזרות עיקריות: בגזרה המערבית בוצעה נחיתה אמפיבית (ימית) רחבת-היקף, מצפון לצידון

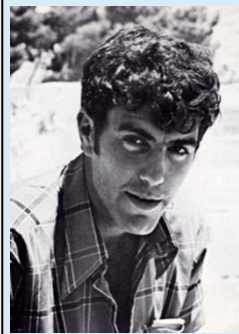
בוצעה הנחיתה הגדולה בתולדות צה"ל, שבמסגרתה הונחתה אוגדה 96 בפיקוד עמוס ירון. מהלך זה נועד לאגף את כוחות המחבלים בצור ובצידון ולאפשר התקדמות מהירה צפונה לעבר ביירות. במקביל, בגזרה הצפונית, התחולל הקרב הקשה על מבצר הבופור, שנכבש בערב ה-6 ביוני בידי כוח מחטיבת גולני. הקרב הפך לסמל בשל עוצמתו, נפילת שישה לוחמים ובהם רס"ן גוני הרניק, והפער בין מציאות הקרב לבין ההכרזה הפוליטית כי המבצר נכבש ללא אבדות.

בופור

מבצר צלבני עתיק השוכן על רכס גבוה בדרום לבנון ומשקיף על אזור הגליל והליטני. המקום שימש כמוצב מבוצר של אש"ף וכעמדת שליטה אסטרטגית. עם פתיחת מבצע "שלום הגליל" תקפו כוחות צה"ל את המוצב, ובקרב קשה השתלטו עליו לוחמי חטיבת גולני. כיבוש הבופור נחשב לאחד הקרבות הבולטים בתחילת המלחמה בשל עוצמת הלחימה והאבידות שנגרמו לכוחות התוקפים. לאחר המלחמה שימש הבופור כמוצב מרכזי ברצועת הביטחון, בשל שליטתו הטופוגרפית על האזור, והוא הפך עם השנים גם לסמל של הלחימה הממושכת של צה"ל בדרום לבנון.

רס"ן גוני הרניק

רס"ן גוני הרניק היה קצין בצה"ל ומפקד פלוגה בסיירת גולני. במהלך מלחמת לבנון הראשונה, בקרב על כיבוש מבצר הבופור ביוני 1982, הוביל את לוחמיו בלחימה הקשה נגד מחבלי אש"ף. הרניק נהרג במהלך הקרב, אך הפגין מנהיגות ואומץ לב שהפכו לסמל של רוח הלחימה והמסירות של לוחמי צה"ל.

התמונה מתוך :

ויקיפדיה

תוכנית מבצע 'שלום הגליל' על פי שלבים

6 ביוני אחר הצהריים

1. 24 שעות לפני הביצוע
 - א. ריכוז כוחות בשטחי היערכות.
 - ב. גיוס השלמות מילואים.
 - ג. הפלגת הכוח הימי לקראת הנחיתה בציר החוף.
 - ד. ביצוע הכנה אווירית וארטילרית.
2. עד 24 שעות לאחר תחילת הביצוע
 - א. תפיסת גשר הזהרני ע"י כוחות מונחתים מהים.
 - ב. כוננות לתפיסת שטחי מפתח ע"י כוחות מונחתים מהאוויר.
 - ג. השתלטות על המרחב שבין הליטני והאוויל וכיתור נבטייה.
 - ד. השתלטות על מרחב פתחלנד עד קו כוכבא [כאוכבא]-חצביא ובלימה של התקפות סוריות.
 - ה. הנעת אוגדה בציר החוף, כיתור צור וצידון וחבירה לכוחות המונחתים.
 - ו. הגנה על רמת הגולן.
3. 24 שעות עד 48 שעות לאחר תחילת הביצוע
 - א. התייצבות כוחות על השטחים השולטים על ביירות מדרום על פי פקודה.
 - ב. התייצבות כוח אוגדתי על ציר ביירות-דמשק במרחב דהר אל-בידר על פי פקודה.
 - ג. כיבוש צור, צידון ונבטייה.
 - ד. הבקעת מתחם קרעון על פי פקודה.
 - ה. טיהור המרחב שבין הליטני והאוויל וכיתור נבטייה.
 - ו. הגנה על רמת הגולן.
4. 48 שעות עד 96 שעות לאחר תחילת הביצוע
 - א. כוננות להשמדת הצבא הסורי בבקאע עד כביש ביירות-דמשק.
 - ב. חבירה עם הנוצרים באזור ביירות על פי פקודה.
 - ג. כיבוש ביירות על פי פקודה.

מתוך : מלחמת שלום הגליל: מפות ומבצעים

ב-9 ביוני עבר המוקד גם לעימות ישיר עם הצבא הסורי. חיל האוויר הישראלי השמיד בתוך שעות את מערך טילי הקרקע-אוויר הסורי בבקעת הלבנון. במקביל התחוללו קרבות אוויר רחבי-היקף, שבמהלכם הופלו עשרות מטוסים סוריים ללא אבדות לחיל האוויר הישראלי. הישג זה ביסס עליונות אווירית ישראלית מוחלטת והשפיע עמוקות על המשך הלחימה. עם זאת, בגזרה המזרחית נרשמה גם אחת מנקודות השפל של המלחמה: בליל 10 – 11 ביוני נקלע גדוד שריון 362 למארב סורי באזור סולטאן יעקוב. לאחר קרב קשה הצליח הכוח להיחלץ, אך הותיר מאחוריו טנקים פגועים, הרוגים ושלושה נעדרים – יהודה כץ, צבי פלדמן וזכריה באומל זכרם לברכה, שגורלם נותר עלום במשך שנים. בגזרה המרכזית נבלמו כוחות אוגדה 162 במבואות הכפר עין זחלתא, ולא הצליחו להגיע לכביש ביירות-דמשק לפני כניסת הפסקת האש הראשונה. ב-13 ביוני השלימו כוחות צה"ל את כיתור ביירות, כאשר כוחות צנחנים חברו לפלנגות הנוצריות במזרח העיר.

קרב סולטאן יעקוב

קרב סולטאן יעקוב התרחש ביוני 1982 במהלך מלחמת לבנון הראשונה, כאשר כוח שריון של צה"ל נקלע לקרב קשה מול כוחות סוריים באזור הכפר סולטאן יעקוב שבבקעת הלבנון. במהלך הקרב נפגעו טנקים רבים וחיילים נהרגו ונפצעו, ושלושה מחיילי צה"ל, זכריה באומל, צבי פלדמן ויהודה כץ, הוגדרו כנעדרים. הקרב נחשב לאחד האירועים הקשים במלחמה והותיר חותם עמוק בזיכרון הציבורי בישראל. גופתו של יהודה כץ לא הושבה עד היום, גופותיהם של זכריה באומל וצבי פלדמן הושבו לקבורה בישראל.

אחרי 37 שנה: הושבה לישראל גופתו של זכריה באומל, מנעדרי קרב סולטאן יעקוב

לפי הודעת דובר צה"ל, גופתו של זכריה באומל הושבה בפעילות מבצעית ולא במסגרת עסקת שבויים, הועברה דרך מדינה שלישית והוטסה לישראל לפני כמה ימים. הלווייתו צפויה להתקיים בימים הקרובים בשנת 2019 הושבה גופתו של זכריה באומל. מתוך עיתון **הארץ**, 03.04.2019.

לאחר השבוע הראשון עברה המלחמה לשלב ממושך של מצור על ביירות המערבית, שהייתה מעוזו המרכזי של אש"ף. הלחימה בתקופה זו התאפיינה בהתקדמות איטית וזהירה, בניסיון לשפר עמדות ולהדק את הלחץ על הארגונים הפלסטיניים ועל הסורים. בגזרה המערבית התחוללו קרבות קשים בכפר סיל, ששלט על ציר החוף המוביל לביירות; רק לאחר שלושה ניסיונות כיבוש הושלם המהלך, ונפתחה הדרך לעבר שדה התעופה של העיר. במקביל ביצע צה"ל "זחילות" – התקדמות הדרגתית לעבר כביש

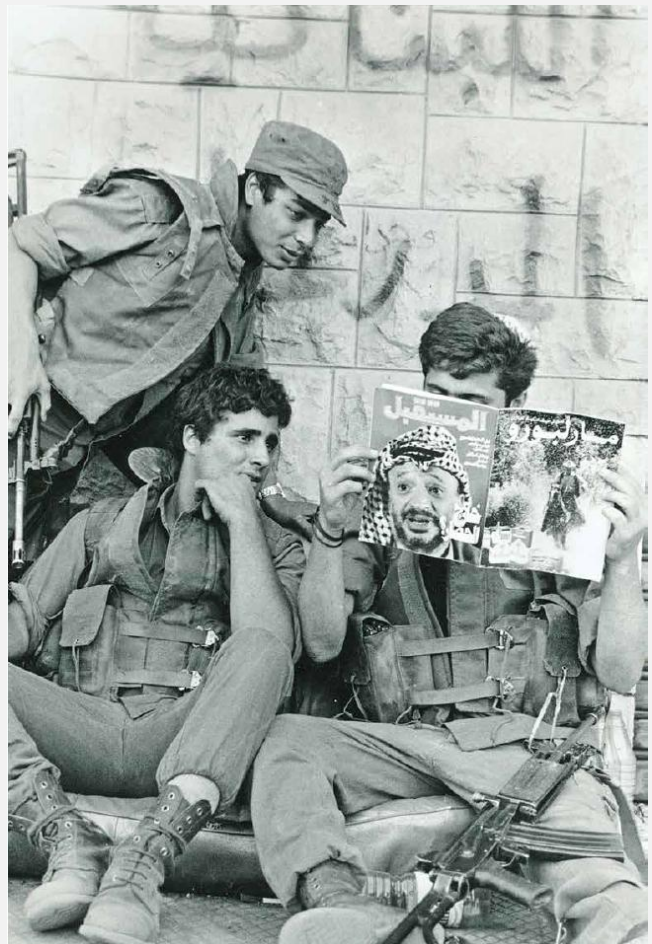
ביירות-דמשק במטרה להעמיק את המצור ולחזק את הלחץ הצבאי והמדיני. לצורך כך הופעלה אש ארטילרית כבדה, בוצעו הפצצות אוויריות והוטל מצור ימי על נמלי לבנון. שיאו של הלחץ הצבאי היה ב"יום הקרב" ב-22 ביולי וברכיכוד האינטנסיבי שנמשך לאורך חודש אוגוסט.

הלחץ המשולב הוביל בסופו של דבר להסכם בחסות בינלאומית, שבמסגרתו פונה אש"ף מביירות. ב-31 באוגוסט 1982 יצאו יאסר ערפאת ולוחמי הארגון לגלות בתוניסיה. בישראל נתפס מהלך זה כהישג המרכזי של המלחמה, שכן הוא סילק את הנהגת אש"ף ואת בסיסיו הצבאיים מלבנון.

בספטמבר 1982 נכנסה המלחמה לשלב האחרון, שהתאפיין בהסתבכות מדינית ומוסרית קשה. ב-14 בספטמבר נרצח בשיר ג'ומייל, מנהיג הפלנגות הנוצריות ונשיאה הנבחר של לבנון, זמן קצר לאחר בחירתו בתמיכת ישראל. רצח זה מוטט את התקווה הישראלית לכינון "סדר חדש" ולחתימה על שלום עם לבנון.

בעקבות ההתנקשות נכנס צה"ל למערב ביירות, במטרה לתפוס נקודות שליטה ולמנוע כאוס. ימים ספורים לאחר מכן, בין 16 ל-18 בספטמבר, ביצעו אנשי הפלנגות טבח במחנות הפליטים סברה ושתילה כנקמה על רצח בשיר ג'ומייל. אף שצה"ל לא השתתף ישירות בטבח, שליטתו באזור עוררה סערה בינלאומית ומחאה ציבורית רחבת-היקף בישראל, שהובילה להקמת ועדת החקירה הממלכתית (ועדת פֶּהוּ) ולהדחת שר הביטחון אריאל שרון מתפקידו.

ב-29 בספטמבר 1982 יצאו כוחות צה"ל מביירות, ובכך הסתיימה רשמית מלחמת לבנון הראשונה. עם זאת, המעורבות הישראלית בלבנון לא תמה, ושהיית צה"ל ברצועת הביטחון בדרום לבנון נמשכה עוד שנים רבות (עד מאי 2000).

חיילי צה"ל בלבנון, מתוך מלחמת שלום הגליל: מפות ומבצעים

טבח סברה ושתילה

טבח סברה ושתילה התרחש בספטמבר 1982, במהלך מלחמת לבנון הראשונה, במחנות הפליטים הפלסטינים סברה ושתילה שבמערב ביירות. לאחר רצח הנשיא הנבחר של לבנון, בשיר ג'ומייל, נכנסו למקום כוחות של מיליציות נוצריות (הפלנגות) וביצעו הרג המוני של תושבים במחנות. באותה עת שלט צה"ל באזור והקיף את המחנות. צבא לבנון והדרג המדיני הלבנוני דחו הצעות חוזרות ונשנות שצבא לבנון ייכנס למחנות ולפיכך הוחלט להתיר לפלנגות להיכנס למחנות. בתדריכים שנתנו קציני צה"ל למפקדי הפלנגות הם הזהירו שלא לטבוח באוכלוסייה. למחרת התברר שהפלנגות לא הקשיבו לאזהרות. האירוע עורר זעזוע בינלאומי ובישראל הוקמה ועדת כהו. שבחנה את אחריות הדרג המדיני והצבאי בישראל לאירועים.

"כל העולם מגנה את המיליטריזם הישראלי, שארגן טבח עקוב מדם באוכלוסייה אזרחית במערב ביירות. אף על פי כן, הנציג האמריקאי באו"ם ניסה לעשות ניסיון מגושם לזכות את תל אביב מאשמה."

Весь мир клеймит израильскую военщину, организовавшую кровавую расправу над безоружным населением в Западном Бейруте. Тем не менее американский представитель в ООН предпринял неуклюжую попытку обелить Тель-Авив.

— Ничего, мистер Бегин, наш представитель в ООН попытается отмыть это пятнышко.

Рисунок В. МОЧАЛОВА.

"לא נורא, מר בגין, הנציג שלנו באו"ם ינסה להסיר את הכתם." איור: ו. מולצ'אנוב, מתוך:

Крокодил № 30 (1982)

שאלה: לפניכם קריקטורה שפורסמה בעיתון בברית המועצות. הסבירו את הביקורת של יוצר הקריקטורה. כיצד העובדה שהקריקטורה פורסמה בעיתון בברית המועצות יכולה להסביר את המסר שמועבר בה?

מדיניות המעצמות בימי מלחמת לבנון הראשונה

ב-8 ביוני 1982 קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם החלטה הקוראת להפסקת אש בלבנון, זמן קצר לאחר תחילת מבצע "שלום הגליל". החלטה זו התקבלה בעקבות פעילות דיפלומטית נרחבת של מדינות רבות, ובראשן ארצות הברית וברית המועצות, שניסו למנוע את המשך ההסלמה באזור. ישראל דחתה תחילה את הדרישה להפסקת אש והמשיכה במהלכה הצבאיים בלבנון. במקביל, ניהלה ישראל מגעים עם שליחו המיוחד של נשיא ארצות הברית, פיליפ חביב, בניסיון להגיע להסדר שיאפשר את יציאת כוחות אש"ף מביירות. לבסוף הושג הסכם שהוביל לפינוי לוחמי אש"ף מן העיר באוגוסט 1982.

במהלך המלחמה המשיכו המעצמות הגדולות לעקוב מקרוב אחר ההתפתחויות בלבנון ולהשפיע על מהלכי הלחימה והדיפלומטיה באזור. ארצות הברית פעלה בעיקר בזירה המדינית והדיפלומטית בניסיון להביא להפסקת אש ולייצב את המצב בלבנון, בעוד שברית המועצות הביעה תמיכה במדינות ערב ובביקורת על מדיניות ישראל. עם זאת, שתי המעצמות נמנעו מעימות ישיר ביניהן וניסו למנוע הידרדרות שתוביל לעימות רחב יותר במזרח התיכון.

למרות המעורבות הבינלאומית, ההשפעה של המעצמות על מהלך המלחמה הייתה מוגבלת. בשטח עצמו פעלו גורמים רבים בעלי אינטרסים שונים, ישראל, סוריה, ארגונים פלסטיניים, מיליציות לבנוניות וכוחות בינלאומיים, וכל אחד מהם ניסה להשפיע על התפתחויות המלחמה. מצב זה הפך את הזירה הלבנונית למורכבת במיוחד, והדגיש את הקושי של המעצמות לשלוט בהתפתחויות באזור.

המלחמה הקרה

הכינוי לעימות מתמשך בין שתי מעצמות גדולות לאחר מלחמת העולם השנייה – ארצות הברית והמדינות שתמכו בה, מול ברית המועצות והמדינות הקומוניסטיות. תקופה זו נמשכה בערך משנת 1945 ועד תחילת שנות ה-90. למרות המתוחות והיריבות בין הצדדים, לא פרצה מלחמה ישירה גדולה ביניהם, ולכן כונתה "קרה". העימות נבע מהבדלים עמוקים בין שתי תפיסות עולם: ארצות הברית ייצגה משטר דמוקרטי וכלכלה ליברלית, ואילו ברית המועצות ייצגה משטר קומוניסטי וכלכלה מתוכננת. שתי המעצמות ניסו להרחיב את השפעתן בעולם ולצרף מדינות נוספות למחנה שלהן.

המאבק בין הגושים בא לידי ביטוי בתחומים רבים. המעצמות פיתחו נשק רב, במיוחד נשק גרעיני, וניהלו מרוץ חימוש. לעיתים הן תמכו בצדדים שונים במלחמות אזוריות, וכך השפיעו על סכסוכים בעולם מבלי להילחם זו בזו ישירות. בנוסף התקיימה תחרות בתחומים מדיניים, כלכליים וטכנולוגיים, למשל בתחום חקר החלל. כך הפכה המלחמה הקרה לעימות עולמי רחב שהשפיע על יחסי הכוחות בעולם במשך עשרות שנים. ברית המועצות הייתה מעורבת בסוריה ובלבנון בעיקר דרך תמיכה פוליטית, צבאית וכלכלית במשטר הסורי ובארגונים בעלי זיקה אליו, כחלק מהמאבק הבין-גושי בתקופת המלחמה הקרה. היא סיפקה נשק, הדרכה וסיוע אסטרטגי, ובכך חיזקה את מעמד סוריה בזירה האזורית והשפיעה בעקיפין גם על הנעשה בלבנון, במיוחד במהלך מלחמת האזרחים.

תוצאות והשפעות המלחמה

תוצאות מלחמת "שלום הגליל" (מלחמת לבנון הראשונה) והשפעותיה על ישראל ועל המזרח התיכון היו מורכבות וארוכות טווח. אף שישראל השיגה הישגים צבאיים וטקטיים מיידיים, רבים מן היעדים האסטרטגיים שנקבעו עם היציאה למלחמה לא הושגו במלואם, ובמקרים אחדים אף הולידו תוצאות הפוכות מן המתוכנן. במובן זה נתפסת המלחמה כדוגמה מובהקת למהלך אשר יצר מציאות אזורית וביטחונית חדשה ומאתגרת.

בזירה הפלסטינית הנחיתה המלחמה מכה קשה על אש"ף. התשתית הצבאית והארגונית שהקים הארגון בדרום לבנון, מעין "מדינה בתוך מדינה", נהרסה, וכמויות גדולות של אמצעי לחימה נתפסו. ההישג הבולט ביותר מבחינת ישראל היה גירוש הנהגת אש"ף ובראשה יאסר ערפאת, יחד עם אלפי לוחמים, מביירות לגלות בתוניסיה באוגוסט 1982. עם זאת, אובדן המאחז הלבנוני אילץ את אש"ף לשנות את דפוסי פעולתו: מרכז הכובד של המאבק הועתק בהדרגה לזירה המדינית ולחיזוק הקשר עם האוכלוסייה הפלסטינית בשטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה. תהליך זה תרם, בטווח הארוך, להתפרצות האינתיפאדה הראשונה ולבסוף גם להתפתחות המסלול המדיני שהוביל להסכמי אוסלו.

בלבנון עצמה קרסה השאיפה הישראלית לכונן "סדר חדש" פוליטי. התקווה להמלכת שלטון נוצרי ידידותי ולחתימה על הסכם שלום התבדתה: הנשיא הנבחר בשיר ג'ומייל נרצח זמן קצר לאחר בחירתו, והסכם השלום שנחתם בין ישראל ללבנון במאי 1983 לא יושם מעולם. מעמדם של הנוצרים בלבנון נחלש, הן מבחינה

הסכם 17 במאי 1983

הסכם שנחתם בין ישראל לבין ממשלת לבנון בתיווך ארצות הברית, בעקבות מלחמת לבנון הראשונה. מטרת ההסכם הייתה להסדיר את נסיגת כוחות צה"ל מלבנון וליצור הסדרי ביטחון שימנעו פעילות עוינת נגד ישראל משטח לבנון. אולם ההסכם נתקל בהתנגדות חריפה בתוך לבנון ובלחץ מצד סוריה, ובסופו של דבר בוטל בשנת 1984 ולא יושם בפועל.

דמוגרפית והן מבחינה פוליטית. במקביל, המלחמה שימשה זרז להתעוררותה הפוליטית והצבאית של העדה השיעית בדרום לבנון ולהקמת ארגון חיזבאללה, בסיוע איראני. חיזבאללה מילא את הוואקום שהותיר אש"ף והפך עם השנים לאויב מרכזי ומסוכן יותר לישראל, תוך ניהול מלחמת גרילה ממושכת ויעילה נגד כוחות צה"ל.

גם סוריה הושפעה מן המלחמה במספר תחומים: במישור הצבאי ספג הצבא הסורי מכה קשה: בקרבות האוויר הופלו עשרות מטוסים סוריים, ומערך טילי הקרקע-אוויר בבקעת הלבנון הושמד על ידי צה"ל. הפגיעה החמורה בציוד הסובייטי עוררה הזים רחבים ואף נתפסה כאחד הגורמים שתורמו לערעור הביטחון ביכולות הצבאיות של ברית המועצות. ואולם, בטווח הארוך הצליחה סוריה דווקא לחזק את

מעמדה האסטרטגי בלבנון. היא שמרה על נוכחות והשפעה במדינה, הכפיפה את הנהגתה הפוליטית למרותה, וביססה בפועל את שליטתה בלבנון עד לנסיגתה בשנת 2005.

בישראל עצמה הותירה המלחמה חותם עמוק בזירה החברתית והביטחונית. המלחמה נתפסה בעיני רבים כ"מלחמת ברירה", ושברה את הקונצנזוס הלאומי הרחב שאפיין מלחמות קודמות. טבח סברה ושתילה, שבוצע בידי הפלנגות הנוצריות אך התרחש תחת שליטה ישראלית עקיפה, עורר זעזוע מוסרי חריף בארץ ובעולם. בעקבותיו הוקמה ועדת החקירה הממלכתית (ועדת פֶּהן), שקבעה אחריות עקיפה לדרג המדיני והביאה להדחתו של שר הביטחון אריאל שרון. ראש הממשלה מנחם בגין התפטר בשנת 1983, בין היתר על רקע השלכות המלחמה ומספר ההרוגים הגבוה.

איני יכול עוד

ב-28 באוגוסט 1983 הודיע מנחם בגין שבכוונתו להתפטר מראשות הממשלה ולפרוש מהחיים הציבוריים. **"איני יכול עוד"**, אמר ולא פירש. את התפטרותו הגיש ב-15 בספטמבר אותה שנה. בשנים שלאחר מכן הסתגר בגין בדירתו שברחוב צמח בירושלים, ולא יצא ממנה אלא לפקוד את קברה של רעייתו באזכרה השנתית. בני משפחה, קרובים וקומץ ידידים המשיכו לבקרו. בשנה וחצי האחרונות לחייו התגורר בתל-אביב, ביחד עם בתו לאה. בגין נפטר ב-9 במרץ 1992.

מתוך אתר "מרכז מורשת בגין"

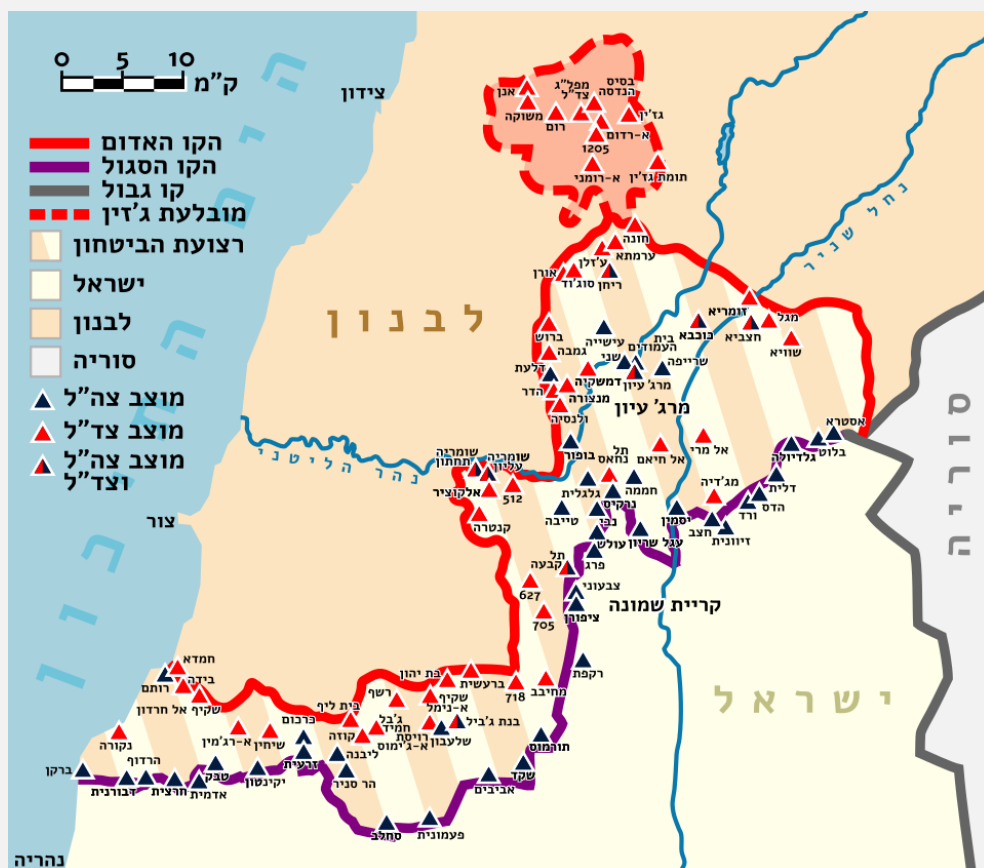

מבחינה ביטחונית מצאה עצמה ישראל שקועה בלבנון למשך שנים ארוכות. השהייה ברצועת הביטחון בדרום לבנון נמשכה עד שנת 2000 וכללה לחימה מתמדת, אבדות כואבות וחוסר יכולת להכריע את חיזבאללה או להגיע להסדר מדיני יציב. במלחמה עצמה, עד ספטמבר 1982, נהרגו 655 חיילי צה"ל ואלפים נפצעו, ומספר הנפגעים הלך וגדל במהלך שנות השהייה שלאחר מכן. סוגיית השבויים והנעדרים, ובראשם נעדרי קרב סולטאן יעקוב, נותרה פצע פתוח בתודעה הציבורית הישראלית לאורך שנים.

בסיכומו של דבר, מלחמת שלום הגליל חוללה שינוי עמוק במאזן הכוחות האזורי, עיצבה מחדש את הזירה הלבנונית והפלסטינית, והציבה בפני ישראל אתגרים ביטחוניים, מדיניים וחברתיים שממשיכים להדהד גם עשורים לאחר סיומה.

נסיגת צה"ל מלבנון והקמת רצועת הביטחון (1985)

בשנת 1985 החליטה ממשלת ישראל על נסיגה מרוב שטח לבנון, לאחר שלוש שנות לחימה מאז מלחמת לבנון הראשונה. במסגרת המהלך הוציא צה"ל את כוחותיו מרוב האזורים ש אליהם נכנס בשנת 1982, אך נותר בדרום לבנון והקים שם את "רצועת הביטחון" – אזור חיץ שנועד להגן על יישובי הצפון מפני ירי ופעילות של ארגונים חמושים. הרצועה הוחזקה על ידי צה"ל בשיתוף עם צבא דרום לבנון (צד"ל), כוח מקומי בעל ברית לישראל. במשך השנים הפכה רצועת הביטחון לזירת עימות מתמשכת בין צה"ל לבין ארגונים חמושים, ובראשם חיזבאללה, עד לנסיגת ישראל מלבנון בשנת 2000.

רצועת הביטחון שהוקמה לאחר נסיגת צה"ל מלבנון. צה"ל החזיק ברצועה זו בין השנים 1985 – 2000.

המפה מתוך: ויקיפדיה.

צבא דרום לבנון (צד"ל)

צבא דרום לבנון

צבא דרום לבנון (צד"ל) היה כוח צבאי מקומי שפעל בדרום לבנון ושיתף פעולה עם ישראל במהלך שנות ה-80 וה-90. הארגון הורכב בעיקר מלוחמים נוצרים ולבנוניים נוספים שהתנגדו לארגונים החמושים שפעלו באזור. צד"ל פעל לצד צה"ל בשמירה על רצועת הביטחון בדרום לבנון עד נסיגת ישראל מן האזור בשנת 2000. לאחר הנסיגה עברו חלק מאנשי צד"ל ובני משפחותיהם לישראל, מחשש לפגיעה בהם בלבנון.

צבא דרום לבנון (צד"ל), שהחל את דרכו בשנות ה-70 כ"יחידת אלקליעה" וכ"צבא לבנון החופשית", הוקם בסיוע ישראלי תחת פיקודו של רס"ן סעד חדאד. תפקידו המרכזי היה הגנה על האוכלוסייה המקומית (בעיקר הנוצרית) מפני ארגוני הטרור הפלסטיניים ואבטחת הגבול הצפוני של ישראל למניעת חדירות

מחבלים. ערב מלחמת "שלום הגליל", החזיקה המיליציה ברצועה ברוחב של כ-5 עד 10 ק"מ לאורך הגבול, ששימשה כנכס אסטרטגי וכבסיס יציאה לכוחות צה"ל; כך למשל, אוגדה 91 קידמה כוחות ארטילריים לשטח צד"ל כבר בליל ה-5 ביוני 1982. לאחר המלחמה, צד"ל היה מרכיב חיוני בתחזוקת רצועת הביטחון בחיכוך מול חיזבאללה, עד להתפרקותו עם נסיגת צה"ל בשנת 2000.

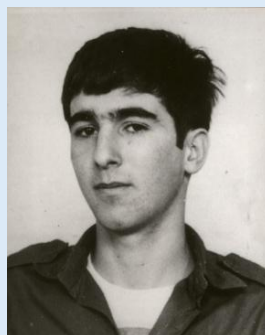

פגישת שר הביטחון יצחק רבין עם מפקד צבא דרום לבנון (צד"ל) הגנרל אנטואן לאחד (משמאל), במפקדת צד"ל בדרום לבנון, 1986. מתוך: ויקיפדיה

השלכות מלחמת לבנון הראשונה על החברה והפוליטיקה בישראל

מלחמת לבנון הראשונה נתפסת כנקודת מפנה עמוקה ביחסים שבין הצבא, הדרג המדיני והחברה הישראלית. מלחמה זו, שיצאה לדרך מתוך תחושת קונצנזוס רחב סביב הצורך להגן על יישובי הצפון, הפכה בתוך זמן קצר למוקד של מחלוקת ציבורית חריפה, לערעור האמון בהנהגה ולחוויה טראומטית מתמשכת שעיצבה מחדש את השיח הציבורי בישראל. בראשית המלחמה, ביוני 1982, התקיים קונצנזוס לאומי רחב סביב המטרה המוצהרת: הרחקת איום הטרור הפלסטיני מגבול הצפון, באמצעות דחיקת כוחות אש"ף צפונה עד לטווח של כ-40 קילומטרים מן הגבול. יעד זה הושג במהירות יחסית, בתוך ימים ספורים. ואולם, ככל שהלחימה

רון ארד היה נווט בחיל האוויר הישראלי שנפל בשבי בלבנון ב-16 באוקטובר 1986, במהלך פעילות צה"ל בלבנון בעקבות מלחמת לבנון הראשונה. לאחר שמטוסו נפגע, הוא נטש את המטוס ונפל בשבי ארגון שיעי שפעל בלבנון. מאז נעלמו עקבותיו, ומאמצים רבים נעשו לאורך השנים לברר את גורלו. פרשת רון ארד הפכה לסמל למחיר האנושי של המעורבות הישראלית בלבנון ולמחויבות להשבת שבויים ונעדרים.

התמונה

מתוך: ויקיפדיה

נמשכה והתרחבה מעבר ליעדים אלה, אל עבר ביירות, חבירה לכוחות הנוצריים וניסיון לכונן בלבנון "סדר חדש" מדיני, החל הקונצנזוס הציבורי להתפורר. יותר ויותר אזרחים וחיילים חשו כי המלחמה חרגה ממטרות ההגנה והפכה ל"מלחמת ברירה", מלחמה יזומה שנועדה להשיג יעדים מדיניים מרחיקי לכת, ולא מענה הכרחי לאיום קיומי מיידי. תחושה זו הועצמה לנוכח הרושם שהדרג המדיני, ובמיוחד שר הביטחון אריאל שרון, אינו משתף את הציבור במלוא מטרות המלחמה ובשלביה, מה שיצר משבר אמון עמוק בין החברה להנהגתה.

המחיר הכלכלי

המלחמה העצימה את הנטל הכלכלי על האזרחים. האינפלציה, שהתגברה עוד קודם לכן, המשיכה לגדול והגיעה לשיעור של 130% ב-1982 ו-190% ב-1983; הממשלה הטילה כבר בקיץ 1982, אחרי המלחמה, את 'מלווה שלום הגליל' כמלווה חובה שהיה בפועל תוספת מס של 4% למימון הוצאות המלחמה; ובאוקטובר 1983 קרסו מניות הבנקים באופן שפגע, לפחות על פי דימויים של הדברים, בעושר בידי המעמד הבינוני. יגיל לוי, "ותשקט המדינה 40 שנה – השלכותיה ארוכות הטווח של מלחמת לבנון הראשונה", **ישראל** 34 (2025), עמ' 121 – 122.

אריאל שרון (1928 – 2014)

אלוף צה"ל שהיה אחראי על צליחת התעלה במלחמת יום הכיפורים. כיהן כשר הביטחון בממשלת ישראל בעת מלחמת לבנון הראשונה והיה מן הדמויות המרכזיות בקבלת ההחלטה על יציאה למבצע "שלוש הגלילים". המבצע הוצג בתחילה כמהלך שמטרתו להרחיק את כוחות אש"ף עד מרחק של כ-40 קילומטרים מגבול ישראל, כדי למנוע ירי ופיגועים לעבר יישובי הצפון. בפועל התרחבה הלחימה מעבר ליעד זה וכוחות צה"ל הגיעו עד ביירות. לאחר אירועי סברה ושתילה קבעה ועדת כהן כי לשרון יש אחריות עקיפה לאירועים, ובעקבות מסקנות הוועדה הוא נאלץ להתפטר מתפקידו כשר הביטחון.

בהמשך דרכו הפוליטית מילא שרון שורה של תפקידים בכירים בממשלות ישראל, ובשנים 2001–2006 כיהן כראש ממשלת ישראל. בתור ראש ממשלת ישראל ביצע תוכנית התנתקות (2005) – יציאת ישראל מרצועת עזה.

אריאל שרון בשטח בזמן המלחמה מקבל עדכון ממפקד הגיס, האלוף אביגדור בן-גל. בצד ימין עומד אלוף אהוד ברק, ראש

אגף המודיעין. אהוד ברק בהיותו ראש ממשלה יוציא את כוחות צה"ל מדרום לבנון במאי 2000. מתוך: **מלחמת שלום הגליל**:

מפות ומבצעים (משרד הביטחון, 2022), עמ' 114.

המלחמה התנהלה גם בצילה הכבד של טראומת מלחמת יום הכיפורים (1973). לוחמי מילואים ומפקדי שדה רבים, שנשאו עמם את חוויות הכישלון וההפתעה של 1973, הגיעו ללבנון עם חשדנות מובנית כלפי הדרג המדיני והפיקודי הבכיר. בתוך הקשר זה חל שינוי בדפוסי ההתמודדות הערכית של החיילים: התופעה המוכרת של "יורים ובוכים" התחלפה במה שכונה במקורות "יורים ומערערים" או "יורים ומבקרים". חיילים ומפקדים לא היססו להעלות שאלות קשות בזמן אמת באשר לנחיצות המהלכים הצבאיים ולצדקת המלחמה עצמה. ביטוי מובהק לכך היה פרשת מח"ט חטיבת הגבע, אלי גבע, שביקש להשתחרר מתפקידו בשל התנגדותו לכניסה לביירות, וכן תופעות של עיכובים והיסוסים בגיוס יחידות מילואים.

הביקורת הציבורית הגיעה לשיאה בעקבות טבח סברה ושתילה בספטמבר 1982, שבוצע בידי הפלנגות הנוצריות כנקמה על רצח מנהיגם בשיר ג'ומייל, אך התרחש תחת שליטה צבאית ישראלית עקיפה במרחב. האירוע עורר זעזוע מוסרי עמוק בישראל ובעולם והוביל להפגנת ענק חסרת תקדים, "הפגנת ה-400 אלף", בדרישה לחקירה ציבורית. בעקבות הלחץ הציבורי הוקמה ועדת החקירה הממלכתית, ועדת כהן, שקבעה כי לדרג המדיני והצבאי הבכיר הייתה אחריות עקיפה למתרחש, והמליצה על סיום כהונתו של שר הביטחון אריאל שרון.

סיטואציות בהפגנת הענק בתל-אביב

ועדה ממלכתית – ועדת כהן

ועדת חקירה ממלכתית שהוקמה בישראל בשנת 1982 כדי לבדוק את נסיבות טבח סברה ושתילה במהלך מלחמת לבנון הראשונה. הוועדה, בראשות נשיא בית המשפט העליון יצחק כהן, קבעה כי האחריות הישירה לטבח מוטלת על המיליציות הלבנוניות שביצעו אותו, אך הטילה על ישראל אחריות עקיפה בשל אי-מניעת האירועים. בעקבות מסקנות הוועדה נאלץ שר הביטחון אריאל שרון להתפטר מתפקידו.

400,000 השתתפו בהפגנת מחאה בככר מלכי ישראל
דרשו לצאת מיד מביירות ולהקים ועדת חקירה ממלכתית

מתוך עיתון דבר, 26.09.1982

לצד המחלוקת הערכית והפוליטית, גבתה המלחמה מחיר אנושי כבד. מאות חיילי צה"ל נהרגו ואלפים נפצעו בשלבי הלחימה הראשונים, ומעגל האבדות התרחב עוד יותר במהלך שנות השהייה הארוכה בלבנון. סוגיית השבויים והנעדרים, ובראשם נעדרי קרב סולטאן יעקוב – יהודה כץ, צבי פלדמן וזכריה באומל, נותרה פצע פתוח בתודעה הציבורית הישראלית לאורך שנים והעמיקה את תחושת הכאב והחוסר.

השלכות המלחמה ניכרו גם במישור הפוליטי. ראש הממשלה מנחם בגין, שהוביל את ישראל ליציאה למלחמה, התפטר בספטמבר 1983 באמירה "איני יכול עוד". התפטרותו נתפסה כביטוי אישי וציבורי למחיר הנפשי והפוליטי של המלחמה, ונקשרה במישורין להסתבכות בלבנון, למספר ההרוגים ולמחאה הציבורית המתמשכת מול מעונו.

בסיכומו של דבר, מלחמת לבנון הראשונה הייתה אירוע מכונן ששבר את האמון הכמעט אוטומטי של החברה הישראלית בצדקת המלחמות ובהנהגה המדינית והצבאית. לבנון הפכה בתודעה הציבורית ל"בוץ

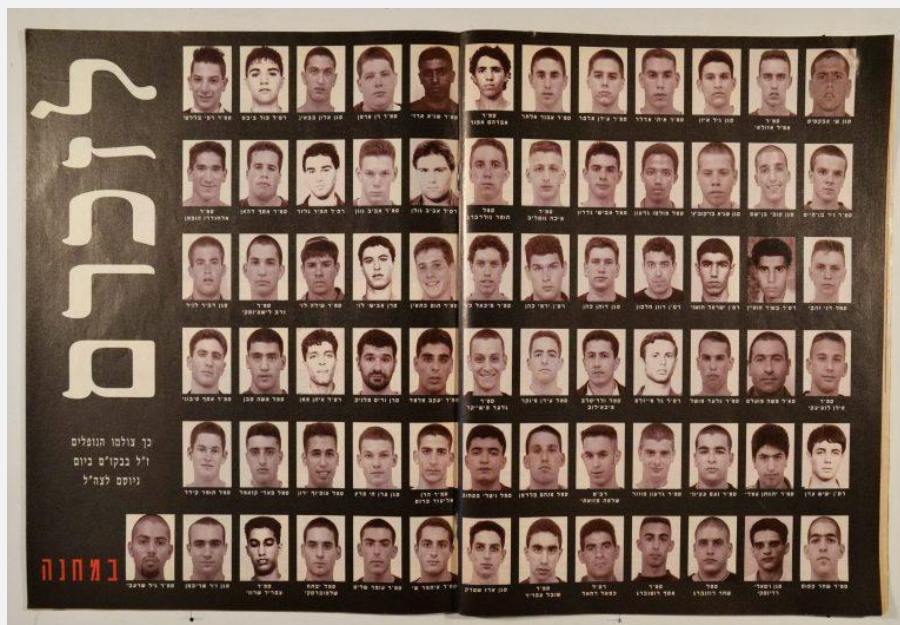
הלבנוני", סמל להסתבכות ממושכת וחסרת תוחלת, לשחיקה מוסרית, ולפער הכואב שבין מטרות מוצהרות למציאות מתמשכת של לחימה, אבדות וספקות.

רצח אמיל גרינצוויג

ב-10 בפברואר 1983, במהלך הפגנה של תנועת "שלום עכשיו" בירושלים שנערכה במחאה על מלחמת לבנון הראשונה ועל אירועי טבח סברה ושתילה, נזרק רימון לעבר המפגינים. מן הפיצוץ נהרג אמיל גרינצוויג, פעיל התנועה, ונפצעו מספר מפגינים נוספים. את הרימון השליך יונה אברושמי, פעיל ימין קיצוני. האירוע התרחש בזמן ישיבת ממשלה שבה נדונו המלצות ועדת כהן לחקירת הטבח. רצח גרינצוויג זעזע את החברה הישראלית והדגיש את עומק המחלוקת הציבורית בישראל סביב מלחמת לבנון הראשונה והשלכותיה.

מתוך אתר: Ynet

מתוך גיליון מיוחד של "במחנה", 19.02.1997

אסון המסוקים (1997)

ב-4 בפברואר 1997 אירע **אסון המסוקים**, כאשר שני מסוקי יסעור של חיל האוויר התנגשו בשמי הגליל סמוך לעמק החולה, בדרכם להוביל חיילים למוצבי צה"ל ברצועת הביטחון בדרום לבנון. בהתנגשות נהרגו כל 73 החיילים ואנשי הצוות שהיו במסוקים. כוחות חילוץ רבים הוזנקו למקום, ובחסות פצצות תאורה פעלו אנשי רפואה, חילוץ והצלה לזיהוי ופינוי ההרוגים. האסון נחשב לאחד האירועים הקשים בתולדות צה"ל ולתאונת המסוקים הקטלנית ביותר בתולדות התעופה עד אז. עם הבאת הנופלים לקבורה הוכרז בישראל יום אבל לאומי, והאירוע הותיר חותם עמוק בחברה הישראלית.

ז. המלצות

89. בהחלטותינו דלהלך המתייחסות לשורה של אנשים בעלי תפקידים בכירים בשלטון ובצה"ל הבאנו בחשבון שלכל אחד מהאנשים האלה זכויות רבות בפעילות ציבורית או צבאית לטובת מדינת ישראל, מתוך הקרבה ומסירות. אם אף על פי כך הגענו לכלל דעה שמחובתנו להמליץ על צעדים מסויימים נגד כמה מאותם אנשים, הרי זה מחוץ הכרה שחומרת הענין והשלכתו על אושיות המוסר הציבורי במדינת ישראל מחייבות צעדים כאלה.

ראש הממשלה, שר החוץ, ראש המוסד

90. קבענו לעיל את העובדות והמסקנות לגבי אחריות ראש הממשלה, שר החוץ וראש המוסד. לאור מה שקבענו על מידת האחריות של כל אחד מהם, סבורים אנו שניתן להסתפק בקביעת האחריות ואין צורך בהמלצות כלשהן.

אלוף פיקוד הצפון, אלוף אמיר דרורי

91. פרטנו לעיל את מסקנותינו לגבי אחריותו של אלוף פיקוד הצפון אמיר דרורי. על אלוף דרורי היו מוטלים בשבוע של כניסת צה"ל למערב ביירות תפקידים רבים, סבוכים וקשים שאותם היה עליו למלא אחרי תקופה ארוכה של מלחמה לא קלה. הוא נקט באמצעים מסויימים להפסקת פעולות הפלנגות, ואשמתו היא בכך שלא התמיד בדרך זו. בהתחשב עם נסיבות אלה נראה לנו כי ניתן להסתפק לגבי האלוף דרורי בקביעה לגבי אחריותו ללא כל המלצה נוספת.

שר הבטחון, מר אריאל שרון

92. מצאנו שמוטלת אחריות אישית על שר הבטחון, כפי שפורט בדיון וחשבון זה. לדעתנו מן הראוי, ששר הבטחון יוציא מסקנות אישיות נאותות מהפגמים שנתגלו במילוי תפקידו

ואם יהיה צורך בכך שראש הממשלה ישקול, האם עליו להשתמש בסמכותו לפי סעיף 21א(א) של חוק יסוד הממשלה, לפיו "ראש הממשלה רשאי, לאחר שהודיע לממשלה על כוונתו לעשות כן, להעביר שר מכהונתו."

ראש המטה הכללי, רב אלוף רפאל איתן

93. הגענו למסקנות חמורות לגבי פעולותיו ומחדליו של הרמטכ"ל רב אלוף רפאל איתן. הרמטכ"ל עומד לסיים את תפקידו בחודש אפריל 1983. בהתחשב בעובדה שלא נשקלת הארכת תקופת כהונתו אין משמעות בהמלצה לגבי המשך כהונתו כרמטכ"ל, ועל כן החלטנו להסתפק בקביעת האחריות מבלי המלצה נוספת.

ראש אגף המודיעין, אלוף יהושע שגיא

94. פרטנו את המחדלים השונים החמורים למדי של ראש אמ"ן אלוף יהושע שגיא במילוי תפקידו. אנו ממליצים שאלוף יהושע שגיא לא ימשיך בתפקידו כראש אמ"ן.

מפקד האוגדה, תת אלוף עמוס ירון

95. את מידת אחריותו של תת אלוף עמוס ירון קבענו לעיל. בהביאנו בחשבון את כל הנסיבות אנו ממליצים שתת אלוף עמוס ירון לא ימלא תפקיד פיקודי בצה"ל, ושביטול הגבלה זו לא יישקל לפני תום שלוש שנים.

96. במהלך החקירה נתגלה שהיו ליקויים בתפקוד

מערכות כמפורט בפרק הדין בנושא זה. מהליקויים האלה יש להפיק לקח מתאים ואנו ממליצים שבנוסף לביקורת פנימית בענין זה, תערך בדיקה הליקויים והדרך לתיקונם על ידי מומחה או מומחים, שיתמנו על ידי ועדת שרים לענייני בטחון. אם תוך כדי בדיקה זו יימצא כי אנשים מסויימים נושאים באחריות לליקויים אלה, מן הראוי שיוסקו לגביהם מסקנות מתאימות, בין על פי ההוראות המתאימות של חוק השיפוט הצבאי, ובין בדרך אחרת.

מתוך דו"ח ועדת כחן, ארכיון המדינה

שאלות לסיכום וניתוח

1. הציגו את הגורמים המרכזיים שהובילו לפרוץ מלחמת לבנון הראשונה, והסבירו כיצד כל אחד מהם תרם להתפתחות המלחמה.
2. הסבירו כיצד השינויים הדמוגרפיים בלבנון השפיעו על יציבות המערכת הפוליטית במדינה ועל התפתחות מלחמת האזרחים.
3. הסבירו כיצד גירוש אש"ף מירדן בשנת 1970 תרם להפיכת לבנון לזירת עימות מרכזית בין ישראל לארגונים הפלסטיניים.
4. הסבירו מדוע דרום לבנון כונתה בישראל "מדינה בתוך מדינה", ומה היו ההשלכות הביטחוניות של מצב זה על ישראל.
5. הסבירו כיצד המעורבות הסורית בלבנון והצבת הטילים בבקעת הלבנון בשנת 1981 השפיעו על תפיסת הביטחון של ישראל.
6. הסבירו את הקשר בין ניסיון ההתנקשות בשגריר שלמה ארגוב לבין ההחלטה של ממשלת ישראל לצאת למבצע "שלום הגליל".
7. הסבירו כיצד מלחמת לבנון הראשונה מדגימה את הקשר בין גורמי עומק ארוכי טווח לבין אירוע מיידי שמוביל לפרוץ מלחמה.
8. הציגו את שלבי מלחמת לבנון הראשונה והסבירו כיצד השתנו מטרות הלחימה במהלך המלחמה.
9. הסבירו מדוע ניתן לראות בהתרחבות הלחימה עד ביירות דוגמה לשינוי בין המטרות המוצהרות של המלחמה לבין התפתחותה בפועל.
10. הסבירו כיצד האירועים בלבנון בשנות ה-70 וה-80 משקפים המשכיות במאבק בין ישראל לארגונים פלסטיניים.
11. נתחו כיצד הקמת חזבאללה במהלך מלחמת לבנון הראשונה מבטאת שינוי בזירת האיומים על ישראל.
12. הסבירו כיצד מלחמת לבנון הראשונה השפיעה על דפוסי הפעולה של אש"ף לאחר גירושו מלבנון.
13. הסבירו כיצד המעורבות של ארצות הברית וברית המועצות בלבנון משקפת את השפעת המלחמה הקרה על סכסוכים אזוריים.
14. הסבירו כיצד רצח בשיר ג'ומייל השפיע על מטרותיה המדיניות של ישראל בלבנון.
15. נתחו כיצד טבח סברה ושתילה השפיע על היחסים בין החברה הישראלית לבין הנהגתה.
16. הסבירו כיצד מלחמת לבנון הראשונה שינתה את היחס הציבורי בישראל למלחמות ולמדיניות הביטחון.

17. הסבירו כיצד הקמת רצועת הביטחון בשנת 1985 משקפת ניסיון להתמודד עם בעיות שנוצרו בעקבות המלחמה.

18. הסבירו את ההשפעות ארוכות הטווח של מלחמת לבנון הראשונה על הזירה הלבנונית ועל מאזן הכוחות באזור.

19. הסבירו כיצד מלחמת לבנון הראשונה תרמה להתפתחות המחלוקת הציבורית בישראל סביב מדיניות הביטחון.

20. הסבירו מדוע מלחמת לבנון הראשונה נתפסת כאירוע מכונן שעיצב מחדש את המציאות הביטחונית והפוליטית באזור.

הצעות לפתיבת טיעון:

1. מלחמת לבנון הראשונה הייתה תגובה ביטחונית הכרחית להגנה על יישובי הצפון. כתבו טיעון התומך או מערער על טענה זו.

2. מלחמת לבנון הראשונה החלה כמבצע מוגבל אך הפכה למלחמה רחבה בשל החלטות מדיניות וצבאיות. הביעו את עמדתכם ונמקו.

3. האם מלחמת לבנון הראשונה הייתה מלחמת ברירה או מלחמת אין-ברירה? כתבו טיעון והסתמכו על אירועים מן הפרק.

4. הקונספציה הישראלית לגבי האפשרות להקים בלבנון שלטון נוצרי ידידותי הייתה שגויה מלכתחילה. כתבו טיעון התומך או מערער על טענה זו.

5. מלחמת לבנון הראשונה נתפסת לעיתים כדוגמה למגבלות הכוח הצבאי בהשגת מטרות מדיניות. הביעו את עמדתכם ונמקו.

6. תוצאות מלחמת לבנון הראשונה יצרו מציאות ביטחונית מורכבת יותר עבור ישראל. כתבו טיעון התומך או מערער על טענה זו.

7. האם גירוש אש"ף מביירות יכול להיחשב הישג אסטרטגי של ישראל במלחמה? כתבו טיעון מנומק.

8. עליית חיזבאללה הייתה אחת התוצאות המרכזיות של מלחמת לבנון הראשונה. כתבו טיעון והסבירו את הקשר בין המלחמה להקמת הארגון.

9. האם ניתן לראות במלחמת לבנון הראשונה נקודת מפנה ביחסי החברה הישראלית והנהגתה? כתבו טיעון מנומק.

10. האם המעורבות של המעצמות במלחמת לבנון הראשונה השפיעה באופן משמעותי על מהלך המלחמה? כתבו טיעון מנומק.

11. מלחמת לבנון הראשונה שינתה את אופיו של הסכסוך בין ישראל לארגונים הפלסטיניים. הסבירו טענה זאת.

המלצות צפייה

סדרת "אויבים" כאן 11 :

עונה 1, פרק 2 : [יאסר ערפאת](#)

עונה 3, פרק 2 : [חסן נסראללה](#)

עונה 4, פרק 3 : [עימאד מורנייה](#)

30 שנה למלחמת שלום הגליל: תיעוד מיוחד (משרד הביטחון).

הולך שולל או הוביל למלחמה בלבנון? הצד האחר של בגין (כאן 11)

לבנון : פרויקט תיעודי רחב היקף המביא תיעוד מצמרר של ההיסטוריה והאירועים שהובילו למלחמות

לבנון : החל מראשית שנות ה-70 , עד לאחר מלחמת לבנון השנייה ועד ימינו אלה (כאן 11).

תקומה, פרק 17 (כאן 11)

מלכוד 18, פרק 1 - הבוץ הלבנוני : 18 שנים אחרי היציאה מרצועת הביטחון, משחזרים המפקדים שנכנסו

ללבנון ב-1982 את תחושות התסכול והבלבול בחודשים הראשונים של מה שנקרא אז "מבצע שלום

הגליל" : "את ההחלטה שאהוד ברק קיבל ב-2000 אפשר היה לקבל עשר שנים קודם" (כאן 11).

סדרה "בופור", 3 פרקים (קשת)

ביבליוגרפיה

ארכיון המדינה : פרוץ מלחמת לבנון הראשונה והתפטרותו של מנחם בגין.

ארכיד, ראובן, **מה היו מטרות המלחמה : מלחמת לבנון הראשונה, קבלת ההחלטות ומה הייתה השפעתו של**

המודיעין על ההחלטות שהובילו למלחמה (המרכז למורשת המודיעין- מל"מ, יוני 2015).

גולן, חגי ושי, שאול (עורכים), **מערכות, גיליון 413 : 25 שנים למלחמת שלום הגליל** (צה"ל : מפקדת קצין חינוך

ונוער ראשי, 2007).

ויץ, יחיעם וצמרת, צבי (עורכים), **העשור הרביעי : תשל"ח – תשמ"ח** (ירושלים, 2016).

לוי, יגיל, "ותשקיט המדינה 40 שנה – השלכותיה ארוכות הטווח של מלחמת לבנון הראשונה", **ישראל** 34 (2025),

עמ' 115 – 136.

לוי, מאור, **סקירת מלחמת שלום הגליל**, בתוך : יסודות, גיליון 4 : 20 שנים ליחומת מגן' ו-40 לשל"ג (צה"ל :

המחלקה להיסטוריה, 2022).

לוי, מאור (עורך וכותב ראשי), **מלחמת שלום הגליל : מפות ומבצעים, תשמ"ב – 1982** (משרד הביטחון, 2022).

לוי, איל ונאור, דן, "בין מלחמת י"ש ברירה' לרציפות תפיסת הביטחון הישראלית : עיון מחודש בתפיסות שהובילו

למלחמת לבנון הראשונה, " *Middle East Studies* 9 (1), עמ' 103 – 126.

מרכז מורשת מנחם בגין.

מפות ותמונות מתוך ויקיפדיה.

עיתונות התקופה – הארץ, דבר, ידיעות אחרונות, Ynet, Крокодил.

אתר יד לשריון.

התמונות בכריכה מתוך אתר יד לשריון.